

ERIC PINA'S EIGENZINNIG HUMANISME
Kortessay van Kunstfilosoof Frans Boenders.

ERIC PINA is 42, met omgekeerde cijfers op 24 februari 1972 geboren in Thiès, na hoofdstad Dakar de tweede belangrijkste stad van Senegal. Hij is opgeleid aan de Ecole Nationale des Beaux-Arts in Dakar en aan het kunstinstituut te Mulhouse in de Franse Noord-Elzas, waar hij werd uitgenodigd en in 2000 afstudeerde.

Pina maakt tekeningen, grote pastels, reliëfs, sculpturen en grafiek. Zijn werk oogt behaaglijk, toegankelijk en fris; het is – om een algemene noemer te gebruiken – realistisch en het gaat steeds over de menselijke figuur, alleen of in het gezelschap van andere gestalten. Pina mag zich verheugen in exposities in Portugal, Duitsland, Québec in Canada, Zwitserland, Frankrijk – en vandaag voor het eerst in België.

Kunstpromotor Ingrid Verbraeken neemt, in haar nieuwe Expositieruimte Robert Helmoortel, met het binnenhalen van de in België nagenoeg onbekende Eric Pina een beredeneerd risico: het valt vandaag niet mee om onbekende kunstenaars een kans op bekendheid te geven, anderzijds is Ingrid slim genoeg om dat op haar typerende voorzichtige, elegante wijze te doen.

Het brengen van hedendaagse Afrikaanse kunst blijft problematisch in het licht van de wervelende, ongebreidelde hedendaagse internationale kunstmarkt. Waarom eigenlijk? Galeriestaanplaatsen ten aanzien van Afrika; de musea voor nieuwe kunst, van hun kant, laten de klus liever over aan specifieke musea voor etnologie – zoals met de grote expositie in 1994 *Senegal achter glas: beelden van het religieuze en dagelijkse leven* in het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika te Tervuren.

U kent natuurlijk dat prachtig neoklassiek monumentaal gebouw met zijn schitterende Franse tuinen voor de entree aan de achterzijde, en de drukke lokale weg aan de voorzijde. Het beroemde museum dateert van 1910; het Koloniënpaleis ernaast kwam er al vroeger; daar vond ook de eerste Kongotentoonstelling plaats – kortom, het beter werk van onze koning Leopold II die alles groots zag, en dat allemaal ruimschoots buiten de hoofdstad, aan de rand van het Zoniënwoud.

Vergeef mij deze uitweiding; ze heeft alles te maken met de vraag waarom Afrikaanse kunstenaars vandaag níét thuis horen in dergelijke musea maar tegelijk ook zelden een behoorlijke galerie vinden die hen steunt. Bravo derhalve voor Ingrid Verbraeken, die met het presenteren in België van Pina's werk afrekent met onze clichés. Taai hokjesdenken associeert Afrika en kunst nog steeds met spookachtige maskers en andere curieuze ritualia, met voorouderbeeldjes, scepters, regalia, schattige stoeltjes en dito hoofdsteunen. Velen willen kennelijk nog steeds erotiek, curiosa, en iets minder de hedendaagse schilderkunst uit Kongo type Chéri Samba. We blijken dol op de leutige nevenschikking van verafrikaniseerde katholieke missen en wulpse zwarte 'missen' die we nachtvlinders noemen – een associatie van naïveteit en primitief geweld, van zwarte verpleegsters, nonnen, kindsoldaten en bloedige verkrachtingen.

Het werk van Eric Pina neemt afscheid van zulke clichés. Het verschilt ook fundamenteel van, bijvoorbeeld, de in België goedverspreide Shonasculptuur uit Zimbabwe – het vroegere Zuid-Rhodesië –, waar vandaag honderden, misschien enkele duizenden mannen en vrouwen onder het huidige verderfelijke regime kunnen overleven dankzij het snijden van dieren, menselijke figuren en abstraherende vormen uit zeepsteen en slangensteen, een *airport art* van soms bedenkelijke kwaliteit die in Europa en Noord-Amerika redelijk wordt verkocht. We vergeten daarbij graag dat zulke kunststromingen in feite door westerse blanken in Afrika in het leven zijn geroepen.

Pina's nieuwe werk oogt volstrekt anders. Het is in Duitsland gemaakt en het pretendeert niet nostalgisch of kritisch terug te blikken naar 's makers afkomst en kindertijd in Senegal. Het heeft ook niets te maken met de bekende *églomisés* – in Senegal *Souwères* genoemd – die sinds 1988 een aparte plaats innemen in het museum van Thiès, de stad waar Eric's wieg stond.

Eglomisés zijn achterglasschilderingen (*peintures sous verre, reverse glass paintings*), een techniek die bij ons Floris Jaspers met succes onder de knie had en vandaag ook nog leeft in een deel van het oeuvre van fijnschilder Guy de Jaeger – in feite een oud Romeins genre dat aan het einde van de negentiende eeuw, via de Maghreblanden en vooral Tunesië, bekend raakte. De Afrikaanse thema's van die aparte kunst zijn moslimreligieus en spruiten voort uit pelgrims, die tijdens hun hadzj uit Mekka terugkeerden naar Afrika via Syrië en Irak.

Nee, ook met deze kunst uit Senegal heeft Pina weinig uitstaans. Hem is het begonnen om een eigensoortig humanisme. Dat uit zich niet in individuele, gelijkende en psychologisch geladen portretten, maar juist in universele menselijke figuren. In die zin sluit het wél aan bij de Afrikaanse traditie, die het individuele portret niet kent maar zich richt op het uitbeelden van wezens – niet

zozeer mensen van vlees en bloed met een bijzondere leeftijd en persoonlijkheid, maar wezens met een functie: chefs, voorouders, geesten, goden, dieren en vooral de mengvormen van al die wezens.

Ook bij Pina gaat het niet om individuele mensen, al geeft de kunstenaar in het mooie filmpje, dat Ingrid Verbraeken ter presentatie van de kunstenaar liet maken, grif toe dat er in de figuren die hij schept veel autobiografie verscholen ligt. Zie ik het goed, dan gaat het feitelijk om personages die op zoek zijn naar hun maker, geen afgebeelde personen maar wel degelijk personages die – net omgekeerd – de kunstenaar een gezicht schenken dat noch van henzelf noch strikt genomen van de kunstenaar is.

De factuur van het gezicht, beweert Pina, is voor hem bij het werken heel belangrijk. Toch zie ik vooral *universele gestalten*, figuren uit een holistische wereld die niet langer bestaat, en in die zin niet realistisch zoals wij Europeanen het realisme diep in de tradities van onze eigen beeldende kunst verankerd weten. Universeel, welzeker; maar dan zonder enige Afrikaanse spiritualistische achtergrond van weleer. Zonder animisme, maar wél met animo. Pina's beeldjes en figuren, alleen dan wel in groepjes naast elkaar, komen niet anekdotisch uit het dagelijks leven op ons toe gewandeld – zoals hij, geprest om in het filmpje uitspraken te doen over zijn kunst, ons zou willen laten geloven. Het is overigens veelzeggend hoe zwijgzaam Pina blijft als hij vragen op zich af krijgt!

Eric Pina heeft de gelijk aan zijn kant. Want beeldende kunst is een zwijgzame kunst die louter spreekt in beelden. In zijn kleisculpturen poneert Pina *de facto* een fundamentele gelijkheid van het genus mens, voorbij kleur, uitzicht, gewoonten, tradities en geloven. In zijn rustige immanentie van het humanistisch gelijke keert Pina de feitelijke, schrijnende westerse maatschappelijke ongelijkheid de rug toe, –ik bedoel de almaar gapender kloof tussen het dunne laagje superrijken en het leger armen, tussen machthebbers en machtelozen, tussen BV's en de anonieme mensen die, via een publieke, aanstellerige, psychologisch-narcistische ontkleding op de zogenaamde sociale media en televisieshows, hopen op één avond beroemdheid.

Bij Pina geen onderscheid tussen transcendentie en immanentie, goden en mensen, sterren en verschoppelingen. In zijn beelden en tekeningen lijkt iedereen ongeveer even lang of kort, dun of dik, oud of jong, man of vrouw, lelijk of mooi. Want inderdaad is iedereen even vergankelijk en sterfelijk; maar in het getekende, geschilderde, geboetseerde beeld wordt iedereen evengoed ONsterfelijk.

De positieve en negatieve, fortuinlijke en tragische lotgevallen die Pina's personages zouden kunnen hebben doorgemaakt, worden in zijn aanpak onbelangrijk; hun efemere bestaan fixeert de kunstenaar tot loutere verschijning, een epifanie of openbaring die geen voorgeschiedenis vertelt, geen drama, aftakeling of dood. Ze staan er. Ze leven als zwijgende aanwezigheid, eeuwig in hun onbeweeglijkheid.

Dit is een integere kunst, die niet voorwendt wat ze niet bezit, die laat zien wat ze niet wil verbergen, met een techniek gebruik makend van een eenvoudige figuratieve vormtaal die werkt met vanzelfsprekende, aloude bekende middelen – klei, kleur, bevlogen vingers, koperplaat, papier en papier maché. Een onretorische kunst zonder grootse gebaren en zonder extreme of provocerende vervormingen.

Een kunst die zwijgt zoals haar maker.

frans boenders